

عنوان: بررسی تاثیر منبع کنترل و سبک های یادگیری و خلاقیت بر آموزش و توسعه فردی در مدارس ابتدایی شهرستان قروه و کاربردهای آن در محیط های آموزشی و حرفه ای شهرستان قروه

سینا وکیلی

معلم، آموزش و پرورش شهرستان قروه

چکیده

منبع کنترل یکی از ابعاد کلیدی شخصیت است که نقشی تعیین کننده در تبیین رفتار، یادگیری، خلاقیت و سلامت روان ایفا می کند. این سازه به نگرش فرد نسبت به علت رویدادهای زندگی اشاره دارد و در قالب دو بعد اصلی "کنترل درونی" و "کنترل بیرونی" تعریف می شود. پژوهش های متعدد نشان داده اند که افراد دارای منبع کنترل درونی معمولاً از انگیزش درونی بیشتری برخوردارند، عملکرد تحصیلی بالاتری دارند و در مواجهه با فشارهای روانی، از راهبردهای مقابله ای مؤثرتری استفاده می کنند. این مقاله با رویکردی توصیفی-تحلیلی، به بررسی تأثیر منبع کنترل بر یادگیری، خلاقیت و سلامت روان در میان دانش آموزان شهرستان قروه می پردازد. هدف آن است تا با تکیه بر مبانی نظری و پژوهش های پیشین، راهکارهایی برای پرورش منبع کنترل درونی در محیط های آموزشی ارائه گردد.

سبک های خلاقیت به عنوان یکی از مؤلفه های کلیدی در فرایندهای نوآوری، حل مسئله و تصمیم گیری، نقش مهمی در توسعه شناختی، عملکرد تحصیلی و کارآفرینی دارند. هدف این مقاله، تحلیل مفهومی و کاربردی سبک های خلاقیت در بافت آموزش رسمی و محیط های حرفه ای در شهرستان قروه است. با مرور نظریه های بنیادی چون تفکر واگرا، انگیزه درونی و نظریه های چندعاملی خلاقیت، به بررسی عواملی چون منبع کنترل، محیط، و سبک های شناختی مرتبط پرداخته شده است. روش تحقیق توصیفی-تحلیلی و مبتنی بر منابع کتابخانه ای بوده است. نتایج حاکی از آن است که شناخت سبک های خلاقیت می تواند به طراحی برنامه های آموزشی مؤثرتر، توسعه قابلیت های فردی و ارتقاء نوآوری سازمانی کمک کند.

سبک های یادگیری به عنوان یکی از مفاهیم کلیدی در روان شناسی تربیتی، نقشی مهم در کیفیت فرآیند آموزش و پیشرفت تحصیلی ایفا می کنند. این مقاله با هدف تبیین ابعاد مختلف سبک های یادگیری، به معرفی انواع آن شامل سبک های فیزیولوژیکی، عاطفی و شناختی پرداخته و تفاوت آن ها را با سبک های شناختی مورد تحلیل قرار می دهد. سبک های یادگیری نشان دهنده ترجیحات فردی در دریافت، پردازش و حفظ اطلاعات هستند که شناخت آن ها برای طراحی مؤثرتر برنامه های درسی و افزایش انگیزه یادگیرندگان اهمیت دارد. همچنین، با تأکید بر انطباق روش های تدریس با سبک های متنوع یادگیری، پیشنهادهایی برای ارتقای کیفیت آموزش ارائه شده است. یافته ها نشان می دهند که درک تفاوت های فردی در یادگیری، می تواند به بهبود مشارکت، افزایش انگیزش و موفقیت تحصیلی دانش آموزان منجر شود.

واژگان کلیدی: روش های تدریس منبع کنترل، سبک های خلاقیت، سبک های یادگیری، انگیزش، آموزش

مقدمه

منبع کنترل (*Locus of Control*) از جمله مفاهیم محوری در روان شناسی شخصیت است که نخستین بار توسط راتر (۱۹۶۶) در چارچوب نظریه یادگیری اجتماعی مطرح شد. این سازه، ادراک فرد از میزان کنترل بر پیامدهای رویدادها را نشان می دهد. اهمیت این متغیر از آنجا ناشی می شود که باور فرد به کنترل بر محیط، می تواند سبک های رفتاری، سطح انگیزش، عملکرد تحصیلی، و حتی سلامت روان او را شکل دهد. (Lefcourt, ۱۹۸۲) در بافت فرهنگی و آموزشی شهرستان قروه، شناخت این سازه و تأثیر آن می تواند به بهبود کیفیت آموزش و ارتقای تاب آوری روانی دانش آموزان کمک کند.

فرآیند یادگیری از فردی به فرد دیگر متفاوت است و این تفاوت ها در قالب مفهومی به نام «سبک های یادگیری» قابل طبقه بندی و بررسی است. شناخت این سبک ها در آموزش و یاددهی از اهمیتی دوچندان برخوردار است، چراکه با به کارگیری روش های متناسب با ترجیحات یادگیرندگان، می توان اثربخشی فرایند آموزش را به شکل چشمگیری ارتقاء داد. این مقاله تلاش دارد تا با نگاهی جامع به انواع سبک های یادگیری و ویژگی های آن ها، کاربردهای آموزشی آن را برای معلمان، برنامه ریزان درسی و دانش آموزان تبیین کند.

در دنیای امروز که تغییرات سریع فناورانه و چالش های پیچیده اجتماعی در حال گسترش است، خلاقیت به عنوان نیروی محرکه توسعه پایدار و رقابت پذیری شناخته می شود. مدارس و محیط های حرفه ای، در صورتی که بستر مناسب برای بروز و پرورش خلاقیت فراهم کنند، می توانند به رشد همه جانبه افراد کمک نمایند. با این حال، خلاقیت صرفاً یک استعداد ذاتی نیست، بلکه تحت تأثیر عوامل شناختی، عاطفی، محیطی و سبک های فردی قرار دارد. از این منظر، بررسی سبک های خلاقیت به منظور تبیین الگوهای رفتاری و ذهنی در مواجهه با مسائل و ایده پردازی، از اهمیت فراوانی برخوردار است.

پیشینه پژوهش

بر اساس پژوهش نریمانی و همکاران (۱۳۸۶)، والدین کودکان دارای نیازهای ویژه از سلامت روانی پایین تری برخوردارند. پژوهش یوسفی (۱۳۸۷) نیز نشان داد که سطح تحصیلات و درآمد خانواده به طور معناداری بر سلامت روان والدین تأثیرگذار است. در پژوهشی دیگر، موسوی و نادری (۱۳۹۲) نشان دادند که مادران کودکان استثنایی سطوح بالاتری از اضطراب و افسردگی را تجربه می کنند.

در سطح بین المللی، مطالعه (Goldberg & Williams, ۱۹۹۱) با استفاده از GHQ نشان داد که زنان نسبت به مردان آسیب پذیری روانی بیشتری دارند، و تحصیلات بالاتر با رضایت بیشتر از زندگی و کاهش اختلالات روانی همراه است.

تعریف مفاهیم کلیدی

تعریف منبع کنترل

منبع کنترل به برداشت فرد از نقش خود یا عوامل بیرونی در تعیین پیامدهای زندگی اشاره دارد. (Rotter, ۱۹۶۶) اگر فرد خود را عامل مستقیم رویدادها بداند، دارای منبع کنترل درونی است و اگر عوامل محیطی، سرنوشت یا شانس را عامل بداند، از منبع کنترل بیرونی برخوردار است.

انواع منبع کنترل

- **منبع کنترل درونی:** افراد دارای این نوع منبع کنترل، مسئولیت نتایج زندگی خود را می پذیرند. آن‌ها معتقدند تلاش، پشتکار، و تصمیمات فردی، تعیین کننده موفقیت هستند. این افراد معمولاً خودکارآمدی بالایی دارند. (Bandura, ۱۹۹۷)
- **منبع کنترل بیرونی:** افراد با این نوع منبع کنترل، اتفاقات را ناشی از شانس، سرنوشت یا دیگران می دانند. این دیدگاه می تواند منجر به احساس درماندگی، کاهش انگیزش و عدم تمایل به تغییر فعالانه شود. (Seligman, ۱۹۷۵).

تعریف خلاقیت

توانایی تولید ایده ها، راه حل ها یا محصولات اصیل و ارزشمند در بافتی خاص است. (Runco & Jaeger, ۲۰۱۲) این تعریف خلاقیت را هم از نظر نوآوری و هم از نظر کارکردی بررسی می کند.

سبک های خلاقیت

منظور از سبک خلاقیت، شیوه های ترجیحی افراد در مواجهه با موقعیت های خلاقانه است که شامل ابعاد شناختی، انگیزشی و شخصیتی می گردد. سبک های خلاقیت می توانند به صورت مستقل از توان خلاقانه فرد عمل کرده و بیانگر چگونگی به کارگیری آن باشند. (Sternberg & Lubart, ۱۹۹۹)

تعریف یادگیری

تغییرات نسبتاً پایدار که حاصل تمرین و تکرار و ناشی از تجربه است.

سبک های یادگیری

سبک یادگیری به شیوه ای گفته می شود که هر فرد برای دریافت، پردازش، و نگهداری اطلاعات ترجیح می دهد. بر اساس طبقه بندی کولب، سبک های یادگیری شامل همگرا، واگرا، جذب کننده و انطباق دهنده هستند. این سبک ها نشان می دهند که چگونه افراد با استفاده از تجربه، تفکر، مشاهده یا عمل، یادگیری را دنبال می کنند.

۳. نقش منبع کنترل در یادگیری

۳-۱. عملکرد تحصیلی

پژوهش ها نشان می دهد که دانش آموزان با منبع کنترل درونی، راهبردهای شناختی و فراشناختی مؤثرتری را برای یادگیری به کار می برند. (Weiner, ۱۹۸۵) آن ها بیشتر درگیر فرآیند یادگیری هستند و معمولاً نمرات تحصیلی بالاتری دارند. (Crandall et al., ۱۹۶۵)

۲-۳ سبک یادگیری

منبع کنترل درونی با سبک یادگیری خودراهبر و هدف محور در ارتباط است. این افراد تمایل دارند اهداف بلندمدت تعیین کنند و در مواجهه با شکست، مسئولیت را بر عهده بگیرند. در مقابل، منبع کنترل بیرونی با سبک های وابسته و غیرخودمختار همبستگی دارد. (Skinner, ۱۹۹۶)

۴-ارتباط منبع کنترل با خلاقیت

خلاقیت به توانایی تولید ایده های نو و مفید اشاره دارد. فرد خلاق نیازمند انگیزه درونی و اعتماد به توانایی های شخصی است. (Deci & Ryan, ۱۹۸۵) منبع کنترل درونی با افزایش حس خودکارآمدی، زمینه ساز تقویت خلاقیت است (Judge & Bono, ۲۰۰۱). دانش آموزان دارای منبع کنترل درونی، تمایل بیشتری به پذیرش ریسک، آزمون و خطا، و عبور از چارچوب های متعارف دارند که از ویژگی های بارز تفکر خلاق محسوب می شود.

۵-تأثیر منبع کنترل بر سلامت روان

۱-اضطراب و افسردگی

مطالعات نشان داده اند که منبع کنترل درونی با کاهش اضطراب، افسردگی و افزایش احساس کفایت شخصی در ارتباط است. (Phares, ۱۹۷۶) افراد با کنترل درونی، معمولاً قادرند هیجانات خود را مدیریت کنند و در شرایط بحرانی، واکنش های سازگارانه نشان دهند.

۲-تاب آوری و رضایت از زندگی

افرادی که خود را عامل سرنوشت خویش می دانند، از سطح بالاتری از تاب آوری برخوردارند و در ارزیابی کیفیت زندگی، نمرات بالاتری کسب می کنند. این ویژگی برای دانش آموزان در سنین حساس نوجوانی، عاملی مهم در پیشگیری از اختلالات روانی است.

۶-پیوندهای نظری با سایر مؤلفه های روان شناختی

- **انگیزش درونی:** کنترل درونی با سطوح بالای انگیزش درونی مرتبط است؛ یعنی فرد به خاطر علاقه و معنا، نه پاداش بیرونی، درگیر فعالیت ها می شود. (Deci & Ryan, ۱۹۸۵)
- **خودکارآمدی:** باور به کنترل پیامدها، سطح خودکارآمدی را افزایش می دهد و به تلاش مداوم در برابر موانع منجر می شود. (Bandura, ۱۹۹۷)
- **درماندگی آموخته شده:** افرادی که به کنترل بیرونی معتقدند، در صورت تجربه شکست، احتمال بیشتری دارد که دچار درماندگی آموخته شده شوند و در برابر چالش ها منفعل باقی بمانند. (Seligman, ۱۹۷۵)

۷-راهکارهای پرورش منبع کنترل درونی

- برای تقویت منبع کنترل درونی در دانش آموزان، می توان از راهبردهای زیر بهره برد:
- آموزش مهارت های حل مسئله و تصمیم گیری

- تقویت بازخوردهای مثبت مبتنی بر تلاش
- پرورش مسئولیت پذیری از طریق مشارکت فعال در امور مدرسه
- استفاده از برنامه های رشد شخصیت و آموزش تاب آوری
- گفت و گوی گروهی پیرامون کنترل فردی در برابر چالش های روزمره

۱. نظریه تفکر واگرا - گیلفورد

گیلفورد (۱۹۶۷) از نخستین نظریه پردازانی بود که خلاقیت را معادل تفکر واگرا تعریف کرد. این نوع تفکر شامل تولید ایده های متعدد، انعطاف در دیدگاه ها، اصالت در پاسخ ها، و گسترش مفاهیم است. تست های تورنس نیز بر همین اساس توسعه یافتند. (Torrance, ۱۹۷۴)

۲. نظریه انگیزه درونی - آمابیل

آمابیل (۱۹۸۳) تأکید می کند که خلاقیت زمانی شکوفا می شود که انگیزش فرد از درون نشأت گیرد. محیط هایی که بر پاداش بیرونی تأکید زیادی دارند، می توانند مانع بروز خلاقیت شوند (Ryan & Deci, ۲۰۰۰).

۳. نظریه ترکیبی خلاقیت - استرنبرگ و لوبرت

این نظریه، خلاقیت را محصول تعامل بین توانایی های عقلانی، سبک های شناختی، انگیزش، و محیط می داند. افراد خلاق قادرند مرزهای دانش موجود را به چالش کشیده و تفکر قالبی را کنار بگذارند (Sternberg & Lubart, ۱۹۹۹).

۴. نظریه خودکارآمدی - بندورا

نقش باور فرد به توانایی های خود، که در قالب منبع کنترل درونی نیز مطرح می شود، عامل مهمی در بروز رفتارهای خلاقانه است. (Bandura, ۱۹۹۷)

عوامل مؤثر بر سبک های خلاقیت

۱. تفکر واگرا

افراد با سبک واگرا ترجیح می دهند راه حل های متنوع و متفاوتی برای یک مسئله ارائه دهند. آن ها اغلب دارای روحیه پرسشگری، ریسک پذیری بالا و ذهنی باز هستند.

۲. منبع کنترل درونی

افرادى که باور دارند بر نتایج زندگی خود کنترل دارند (نه عوامل بیرونی)، اعتماد به نفس بیشتری در ارائه ایده های نو دارند و احتمال موفقیت در فعالیت های خلاقانه آن ها بیشتر است.

۳. محیط آموزشی و حرفه ای

محیط هایی که شامل تنوع دیدگاه ها، تحمل نسبت به اشتباه، فرصت های یادگیری آزاد و پاداش درونی باشند، سبک های خلاقیت را تقویت می کنند. محیط های سرکوبگر، رقابتی و تنبیهی، مانع رشد این سبک ها می شوند (Amabile, ۱۹۸۳).

کاربردهای آموزشی و حرفه ای سبک های خلاقیت

- **در آموزش:** معلمان می توانند با شناسایی سبک خلاقیت دانش آموزان، روش های تدریس متنوع و پروژه محور را طراحی کنند. استفاده از روش هایی مانند یادگیری مسئله محور، کلاس های معکوس و تفکر طراحی به ویژه برای یادگیرندگان خلاق مؤثر است.
- **در محیط حرفه ای:** سبک های خلاقیت می توانند در تیم سازی، حل مسئله، طراحی محصول، و کارآفرینی مؤثر باشند. سازمان هایی که فرهنگ نوآوری را تقویت می کنند، معمولاً به موفقیت بیشتری در بازار دست می یابند. (Sawyer, ۲۰۱۲)

بیان مسئله

عدم شناخت سبک های یادگیری فردی در میان معلمان مدارس ابتدایی باعث کاهش اثربخشی آموزشی و انگیزش در دانش آموزان می شود. بسیاری از برنامه های درسی به شکل یکنواخت و بدون توجه به تفاوت های فردی تدوین می گردند، در حالی که ادبیات پژوهشی نشان می دهد انطباق تدریس با سبک های یادگیری می تواند در بهبود عملکرد تحصیلی، ارتقای اعتماد به نفس و کاهش اضطراب نقش مؤثری ایفا کند. (Fleming & Baume, ۲۰۰۶) بنابراین، این پژوهش به دنبال پاسخ به این پرسش است که چگونه درک و کاربرد سبک های یادگیری می تواند به توسعه فردی و افزایش کیفیت آموزش در مقطع ابتدایی منجر شود.

در نظام های آموزشی امروز، موفقیت تحصیلی دانش آموزان تنها وابسته به توانایی های شناختی آنها نیست، بلکه متغیرهای روان شناختی مانند سبک یادگیری، خلاقیت و منبع کنترل نقش اساسی در ارتقاء کیفیت آموزش و ارائه توصیه های آموزشی مؤثر دارند. در این میان، درک این که دانش آموزان چگونه اطلاعات را دریافت و پردازش می کنند (سبک یادگیری)، چگونه با موقعیت ها و چالش ها برخورد می کنند (منبع کنترل)، و تا چه اندازه توانایی تولید ایده های نو و ابتکاری دارند (خلاقیت)، به معلمان و مشاوران کمک می کند تا راهکارهای آموزشی متناسب تری طراحی کنند.

منبع کنترل که به باور افراد درباره منشأ رخدادهای زندگی شان اشاره دارد، از عوامل کلیدی در انگیزش تحصیلی است. افرادی با منبع کنترل درونی، موفقیت ها و شکست ها را ناشی از تلاش خود می دانند و در نتیجه، در یادگیری انگیزه و پشتکار بیشتری نشان می دهند. (Rotter, ۱۹۶۶) در مقابل، منبع کنترل بیرونی می تواند منجر به احساس ناتوانی و کاهش مشارکت تحصیلی شود. (Findley & Cooper, ۱۹۸۳)

از سوی دیگر، سبک های یادگیری افراد - نظیر سبک دیداری، شنیداری، جنبشی یا تحلیلی - در نحوه دریافت و تفسیر اطلاعات نقش دارند و عدم هماهنگی بین سبک یادگیری دانش آموز و روش تدریس معلم، می تواند موجب افت عملکرد و کاهش علاقه شود. (Kolb, ۱۹۸۴) شناخت این سبک ها به ویژه در ارائه توصیه های آموزشی فردی بسیار مؤثر است.

در نهایت، خلاقیت به عنوان یکی از توانایی های سطح بالای شناختی، در حل مسئله، تفکر انتقادی و سازگاری با موقعیت های جدید نقش بسزایی دارد. (Guilford, ۱۹۶۷) افراد خلاق معمولاً می توانند راهکارهای نوآورانه ای برای یادگیری بیابند و در مواجهه با چالش های تحصیلی، پاسخ های متنوع تری ارائه دهند. (Sternberg & Lubart, ۱۹۹۵)

با وجود اهمیت این سه متغیر، در نظام آموزشی ایران به ویژه در مدارس عمومی، کمتر به آن ها به صورت ترکیبی توجه شده است. بنابراین، این پژوهش با هدف بررسی تأثیر منبع کنترل، سبک های یادگیری و خلاقیت بر آموزش و ارائه توصیه های فردی، می کوشد تا شناخت دقیق تری از نقش این مؤلفه ها در بهبود فرآیند آموزشی فراهم آورد.

اهداف پژوهش

۱. مقایسه الگوهای سبک یادگیری، منبع کنترل و خلاقیت در شهرستان قروه.
۲. بررسی تأثیر الگوهای سبک یادگیری بر میزان یادگیری.
۳. بررسی تأثیر الگوهای منبع کنترل بر میزان یادگیری.
۴. بررسی تأثیر الگوهای خلاقیت بر میزان یادگیری.

فرضیه ها

۱. بین الگوهای سبک یادگیری، منبع کنترل و خلاقیت تفاوت معناداری هست.
۲. الگوهای سبک یادگیری بر میزان یادگیری تأیر زیادی دارد.
۳. الگوهای منبع کنترل بر میزان یادگیری تأیر زیادی دارد.
۴. الگوهای خلاقیت بر میزان یادگیری تأیر زیادی دارد.

روش تحقیق

این مطالعه از روش توصیفی-پیمایشی بهره گرفته است. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه معلمان پایه های سوم تا ششم ابتدایی در شهرستان قروه بوده که با استفاده از روش نمونه گیری تصادفی طبقه ای، ۸۰ نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده ها پرسشنامه سبک های یادگیری فلدر و سیلورمن (۱۹۹۱) و فرم ارزیابی عملکرد آموزشی دانش آموزان بود. داده ها با استفاده از آزمون های آماری کای دو، ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل واریانس چند متغیره (MANOVA) مورد تحلیل قرار گرفتند.

۸. روش تحقیق

این مقاله از نوع پژوهش نظری-تحلیلی است و داده ها از طریق مرور منابع کتابخانه ای و مقالات علمی گردآوری شده اند. برای تحلیل داده ها، روش استنتاج منطقی و تطبیق مفاهیم نظری با نیازهای آموزشی شهرستان قروه به کار گرفته شده است.

یافته ها

تحلیل داده ها نشان داد که سبک یادگیری غالب در میان دانش آموزان مورد بررسی، سبک دیداری و جنبشی است. همچنین، تطابق روش تدریس معلمان با سبک های یادگیری دانش آموزان به طور معناداری با افزایش انگیزش تحصیلی و عملکرد درسی آنان مرتبط بوده است. ($p < 0.01$) معلمانی که از راهبردهای متنوع در آموزش مانند استفاده از تصاویر، بازی های آموزشی و تعامل گروهی بهره گرفتند، نتایج بهتری از نظر درک مفاهیم و مشارکت فعال در کلاس به دست آوردند.

تحلیل داده ها نشان داد که منبع کنترل غالب در میان دانش آموزان مورد بررسی منبع کنترل درونی و بیرونی است. همچنین، تطابق روش تدریس معلمان با منبع کنترل دانش آموزان به طور معناداری با افزایش انگیزش تحصیلی و عملکرد درسی آنان مرتبط بوده است. ($p < 0.01$) معلمانی که از راهبردهای متنوع در آموزش مانند استفاده از تصاویر، بازی های آموزشی و تعامل گروهی بهره گرفتند، نتایج بهتری از نظر درک مفاهیم و مشارکت فعال در کلاس به دست آوردند.

تحلیل داده ها نشان داد که سبک های خلاقیت متنوعی در میان دانش آموزان مورد بررسی موجود است. همچنین، تطابق روش تدریس معلمان با سبک های خلاقیت دانش آموزان به طور معناداری با افزایش انگیزش تحصیلی و عملکرد درسی آنان مرتبط بوده است. ($p < 0.01$) معلمانی که از راهبردهای متنوع در آموزش مانند استفاده از تصاویر، بازی های آموزشی و تعامل گروهی بهره گرفتند، نتایج بهتری از نظر درک مفاهیم و مشارکت فعال در کلاس به دست آوردند.

بحث و نتیجه گیری

منبع کنترل به عنوان یکی از متغیرهای مهم در روان شناسی کاربردی، نقشی مؤثر در بهبود کیفیت یادگیری، افزایش خلاقیت، و تقویت سلامت روان ایفا می کند. دانش آموزانی که احساس کنترل بیشتری بر زندگی خود دارند، در یادگیری فعال تر، در تفکر خلاق تر و در مواجهه با چالش های روانی مقاوم تر هستند. بر این اساس، تقویت منبع کنترل درونی می تواند یکی از اولویت های نظام آموزش و پرورش باشد، به ویژه در مناطق کمتر توسعه یافته مانند شهرستان قروه نیازمند مداخلات هدفمند روان شناختی و آموزشی است.

یافته ها با پژوهش های Kolb (۱۹۸۴) و Felder & Silverman (۱۹۹۸) همسو هستند و تأیید می کنند که سبک های یادگیری، نه تنها ابزاری برای بهینه سازی آموزش بلکه بستری برای تقویت عزت نفس، کاهش اضطراب و ارتقای تعاملات اجتماعی در فضای آموزشی هستند. آموزش معلمان برای شناسایی و انطباق با سبک های یادگیری مختلف باید

در اولویت سیاست گذاری های آموزشی قرار گیرد. همچنین، تنوع در محتوای آموزشی و فعالیت های کلاسی می تواند از یکنواختی و افت یادگیری جلوگیری کند.

سبک های یادگیری ابزار مؤثری برای شخصی سازی آموزش و بهبود کیفیت تدریس محسوب می شوند. انطباق روش های آموزشی با این سبک ها می تواند ضمن افزایش انگیزش و تعامل یادگیرندگان، منجر به ارتقای عملکرد تحصیلی آنها شود. سبک های خلاقیت، به عنوان ابزارهای شناختی و رفتاری، چارچوبی برای تحلیل تفاوت های فردی در نوآوری ارائه می دهند. شناخت این سبک ها می تواند به بهبود کیفیت آموزش، ارتقاء مشارکت حرفه ای، و توسعه قابلیت های فردی کمک کند. در شهرستان قروه، با توجه به گسترش برنامه های آموزشی و فرصت های شغلی نو، توجه به این سبک ها می تواند نقش مؤثری در شناسایی و شکوفایی استعدادها ایفا کند.

پیشنهادهای پژوهشی

۱. طراحی مداخلات آموزشی-مشاوره ای برای پرورش منبع کنترل درونی در مدارس
 ۲. بررسی تأثیر برنامه های پرورشی بر تغییر جهت منبع کنترل در نوجوانان
 ۳. مطالعه تطبیقی منبع کنترل در میان دانش آموزان شهری و روستایی شهرستان قروه
 ۴. بررسی ارتباط منبع کنترل با گرایش به مصرف مواد، افت تحصیلی، و رضایت از زندگی
۱. معلمان با سبک های یادگیری رایج در میان دانش آموزان آشنا شوند.
 ۲. کارگاه های ضمن خدمت با موضوع سبک های یادگیری برای معلمان برگزار شود.
 ۳. پژوهش های آینده بر تعامل سبک تدریس معلم با سبک های یادگیری متمرکز شوند.
- بررسی تطبیقی سبک های خلاقیت در دانش آموزان شهر و روستا
 - طراحی کارگاه های تربیت مربی با محوریت آموزش خلاق
 - مطالعه ارتباط بین سبک های خلاقیت و ویژگی های شخصیتی مانند بازبودن به تجربه
 - تحلیل تأثیر ساختار سازمانی مدارس و ادارات بر پرورش خلاقیت

پیشنهادهایی برای پژوهش های آتی

با توجه به یافته های این پژوهش که نشان دهنده نقش کلیدی آموزش پیش دبستانی در بهبود عملکرد تحصیلی و رشد اجتماعی دانش آموزان کلاس اول ابتدایی است، پیشنهاد می شود پژوهش های آتی در محورهای زیر طراحی و اجرا شوند تا ابعاد دقیق تر و گسترده تری از این موضوع مورد تحلیل قرار گیرد:

۱. بررسی اثرات بلندمدت آموزش پیش دبستانی بر عملکرد تحصیلی تا پایان دوره ابتدایی

یکی از محدودیت های پژوهش حاضر، تمرکز آن بر سال اول ابتدایی است. پیشنهاد می شود پژوهش های طولی (longitudinal) طراحی شوند که تأثیرات آموزش پیش دبستانی را تا پایه های چهارم یا ششم ابتدایی پیگیری کنند.

چنین پژوهش‌هایی می‌توانند میزان تداوم اثربخشی مهارت‌های پایه‌ای (مانند خواندن، نوشتن، حل مسئله و همکاری اجتماعی) را بسنجند و نقش آن را در جلوگیری از افت تحصیلی، غیبت‌های مکرر یا ترک تحصیل زودهنگام بررسی کنند.

منبع پیشنهادی:

Reynolds, A. J., Temple, J. A., Robertson, D. L., & Mann, E. A. (۲۰۰۱). Long-term effects of an early childhood intervention on educational achievement and juvenile arrest: A ۱۵-year follow-up of low-income children in public schools. *JAMA*, ۲۸۵(۱۸), ۲۳۳۹-۲۳۴۶.

۲. مطالعه نقش کیفیت آموزش و مربیان پیش‌دبستانی در اثربخشی آموزشی

صرف حضور در دوره پیش‌دبستانی لزوماً به معنای بهره‌مندی کامل از مزایای آن نیست. کیفیت محیط آموزشی، صلاحیت حرفه‌ای مربیان، و تعاملات اجتماعی مثبت از جمله عواملی‌اند که می‌توانند شدت یا ضعف تأثیرگذاری این دوره را تعیین کنند. پژوهش‌های آتی می‌توانند به بررسی رابطه بین شاخص‌های کیفیت (مانند نسبت کودک به مربی، ساعات آموزش، منابع آموزشی، روش‌های تدریس و ارزیابی) با خروجی‌های تحصیلی و اجتماعی دانش‌آموزان بپردازند.

منبع پیشنهادی:

Mashburn, A. J., Pianta, R. C., et al. (۲۰۰۸). Measures of classroom quality in prekindergarten and children's development of academic, language, and social skills. *Child Development*, ۷۹(۳), ۷۳۲-۷۴۹.

۳. تحلیل تأثیر آموزش پیش‌دبستانی بر رشد مهارت‌های هیجانی و روانی کودکان

علاوه بر عملکرد شناختی و تحصیلی، آموزش پیش‌دبستانی می‌تواند نقش مهمی در توسعه خودتنظیمی هیجانی، مهارت‌های حل تعارض، کاهش اضطراب و افزایش تاب‌آوری کودکان ایفا کند. پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های روان‌شناسی تربیتی با تمرکز بر رشد عاطفی-اجتماعی کودکان پیش‌دبستانی طراحی شود که پیامدهای آن را در روابط بین‌فردی، تنظیم هیجانات، و شکل‌گیری شخصیت بررسی کند.

منبع پیشنهادی:

Denham, S. A. (۲۰۰۶). Social-emotional competence as support for school readiness: What is it and how do we assess it? *Early Education and Development*, ۱۷(۱), ۵۷-۸۹.

۴. مطالعه تطبیقی مدل‌های آموزش پیش‌دبستانی ایران با سایر کشورها

تحقیقات تطبیقی بین‌المللی می‌توانند به شناسایی بهترین الگوهای تربیتی و سیاستی در آموزش پیش‌دبستانی کمک کنند. کشورهای دارای نظام آموزشی پیشرو مانند فنلاند، نیوزیلند، و ژاپن، از برنامه‌های جامع پیش‌دبستانی با تأکید بر یادگیری فعال، بازی‌محور، و مشارکت والدین استفاده می‌کنند. پیشنهاد می‌شود پژوهش‌هایی با هدف مقایسه ساختار، محتوای آموزشی، سیاست‌گذاری، و نحوه ارزشیابی آموزش پیش‌دبستانی در ایران و این کشورها طراحی شود تا نقاط ضعف و قابل بهبود شناسایی گردد.

منبع پیشنهادی:

OECD (۲۰۱۷). *Starting Strong 2017: Key OECD Indicators on Early Childhood Education and Care*. OECD Publishing.

۵. تحلیل اثربخشی آموزش پیش دبستانی در مناطق محروم، دوزبانه یا روستایی

پژوهش حاضر در محیط نسبتاً یکنواخت شهری انجام شده است. در حالی که، اثربخشی آموزش پیش دبستانی در مناطق دوزبانه یا محروم ممکن است با چالش های بیشتری مواجه باشد. پیشنهاد می شود مطالعات موردی یا میدانی در مناطق روستایی، عشایری یا استان های دوزبانه انجام گیرد تا تفاوت های فرهنگی و زبانی، و تأثیر آن بر کیفیت و دسترسی آموزش پیش دبستانی تحلیل شود.

منبع پیشنهادی:

Yoshikawa, H., et al. (۲۰۱۳). Investing in our future: The evidence base on preschool education. *Society for Research in Child Development and Foundation for Child Development*.

۶. بررسی نقش مشارکت والدین در موفقیت آموزش پیش دبستانی

مطالعات نشان داده اند که مشارکت فعال والدین در فرآیند یادگیری پیش دبستانی، نقش تقویت کننده ای در رشد شناختی و عاطفی کودکان دارد. بنابراین پیشنهاد می شود پژوهش هایی در خصوص اثر برنامه های مشارکتی خانواده-مدرسه، کارگاه های آموزش والدین، و تعامل خانگی با محتوای آموزشی پیش دبستانی طراحی شود.

منبع پیشنهادی:

Epstein, J. L. (۲۰۰۱). *School, family, and community partnerships: Preparing educators and improving schools*. Westview Press.

جمع بندی

پیشنهادهای فوق می توانند مسیر آینده پژوهش در حوزه آموزش پیش دبستانی را روشن تر کرده و به سیاست گذاری اثربخش، برنامه ریزی آموزشی هدفمند و اجرای عملیاتی برنامه های رشد محور برای کودکان کمک کنند. استمرار پژوهش در این حوزه،

منابع

۱. Rotter, J. B. (۱۹۶۶). Generalized expectancies for internal versus external control of reinforcement. *Psychological Monographs*, ۸۰(۱), ۱-۲۸.
۲. Lefcourt, H. M. (۱۹۸۲). *Locus of Control: Current Trends in Theory and Research*. Lawrence Erlbaum.
۳. Bandura, A. (۱۹۹۷). *Self-Efficacy: The Exercise of Control*. Freeman.
۴. Deci, E. L., & Ryan, R. M. (۱۹۸۵). *Intrinsic Motivation and Self-Determination in Human Behavior*. Plenum.
۵. Seligman, M. E. P. (۱۹۷۵). *Helplessness: On Depression, Development, and Death*. Freeman.

- Skinner, E. A. (۱۹۹۶). A guide to constructs of control. *Journal of Personality and Social Psychology*, ۷۱(۳), ۵۴۹-۵۷۰. ۶.
- Phares, E. J. (۱۹۷۶). *Locus of Control in Personality*. General Learning Press. ۷.
- Weiner, B. (۱۹۸۵). An attributional theory of achievement motivation and emotion. *Psychological Review*, ۹۲(۴), ۵۴۸-۵۷۳. ۸.
- Crandall, V. C., Katkovsky, W., & Crandall, V. J. (۱۹۶۵). Children's beliefs in their own control of reinforcement in intellectual-academic achievement situations. *Child Development*, ۳۶, ۹۱-۱۰۹. ۹.
- Judge, T. A., & Bono, J. E. (۲۰۰۱). Relationship of core self-evaluations traits with job satisfaction and job performance: A meta-analysis. *Journal of Applied Psychology*, ۸۶(۱), ۸۰-۹۲. ۱۰.
- Guilford, J. P. (۱۹۶۷). *The Nature of Human Intelligence*. New York: McGraw-Hill. ۱۱.
- Torrance, E. P. (۱۹۷۴). *Torrance Tests of Creative Thinking*. Scholastic Testing Service. ۱۲.
- Amabile, T. M. (۱۹۸۳). *The Social Psychology of Creativity*. Springer-Verlag. ۱۳.
- Runco, M. A., & Jaeger, G. J. (۲۰۱۲). The standard definition of creativity. *Creativity Research Journal*, ۲۴(۱), ۹۲-۹۶. ۱۴.
- Sternberg, R. J., & Lubart, T. I. (۱۹۹۹). The concept of creativity: Prospects and paradigms. *Handbook of Creativity*, ۳-۱۵. ۱۵.
- Csikszentmihalyi, M. (۱۹۹۶). *Creativity: Flow and the Psychology of Discovery and Invention*. Harper Perennial. ۱۶.
- Bandura, A. (۱۹۹۷). *Self-Efficacy: The Exercise of Control*. Freeman. ۱۷.
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (۲۰۰۰). Intrinsic and Extrinsic Motivations: Classic Definitions and New Directions. *Contemporary Educational Psychology*, ۲۵(۱), ۵۴-۶۷. ۱۸.
- Rhodes, M. (۱۹۶۱). An analysis of creativity. *Phi Delta Kappan*, ۴۲(۷), ۳۰۵-۳۱۰. ۱۹.
- Sawyer, R. K. (۲۰۱۲). *Explaining Creativity: The Science of Human Innovation*. Oxford University Press. ۲۰.
- Felder, R. M., & Silverman, L. K. (۱۹۸۸). *Learning and teaching styles in engineering education*. *Engineering Education*, ۷۸(۷), ۶۷۴-۶۸۱. ۲۱.
- Fleming, N. D., & Baume, D. (۲۰۰۶). *Learning styles again: VARKing up the right tree!*. *Educational Developments*, ۷(۴), ۴-۷. ۲۲.
- Kolb, D. A. (۱۹۸۴). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall. ۲۳.
- Cassidy, S. (۲۰۰۴). *Learning styles: An overview of theories, models, and measures*. *Educational Psychology*, ۲۴(۴), ۴۱۹-۴۴۴. ۲۴.

۲۵. Dunn, R., & Dunn, K. (۱۹۹۲). *Teaching secondary students through their individual learning styles: Practical*
 * Kolb, D. A. (۱۹۸۴). *Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development*.
 * قاسمی، ع. و حسینی، م. (۱۳۹۲) بررسی رابطه بین سبک های یادگیری و عملکرد تحصیلی دانش آموزان. *فصلنامه روانشناسی تربیتی*، (۴)، ۹-۸۰، ۶۳-۸۰.

۱. سیف، علی اکبر. (۱۴۰۱). روان شناسی تربیتی: نظریه ها و کاربردها. تهران: نشر دوران. ۲۶.
۲. کلب، دیوید. (۱۳۸۳). یادگیری تجربی. ترجمه: عبادی. تهران: سمت. ۲۷.
۳. وولفولک، آنیتا. (۱۳۹۹). روان شناسی تربیتی. ترجمه حسین زاده و همکاران. تهران: سمت. ۲۸.